

علم؛ رکن اساسی تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه رهبر شهید

اندیشه «رهبر شهید» در حوزه علم و فناوری، بر پیوند میان دانش، اقتدار ملی و تمدن‌سازی استوار بود؛

اندیشه «رهبر شهید» در حوزه علم و فناوری، بر پیوند میان دانش، اقتدار ملی و تمدن‌سازی استوار بود؛ موضوعی که عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی، با تشریح ابعاد این نگاه راهبردی اظهار کرد: نگاه رهبر شهید به علم صرفاً معطوف به پیشرفت فناوریانه نبود، بلکه علم را رکن اساسی تحقق تمدن نوین اسلامی می‌دانستند. از منظر ایشان، علم و فناوری هم زیربنای شکل‌گیری تمدن هستند و هم یکی از عناصر اصلی تداوم و بالندگی آن. البته این علم، علمی صرفاً تکنیکی و ابزاری نیست، بلکه دانشی است که بر دو پایه اساسی استوار است؛ اخلاق و معنویت.

عباسعلی رهبر، عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائیعباسعلی رهبر، عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی در گفت و گو با ایکنای درباره ابعاد تمدن‌ساز اندیشه «رهبر شهید» در حوزه علم و فناوری گفت: تبیین نسبت مستقیم میان علم و قدرت ملی، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اندیشه ایشان در این حوزه بود. ایشان با احیای این باور که «توانا بود هر که دانا بود»، همواره تأکید می‌کردند که دانش، منشأ اقتدار، توانایی و عزت یک کشور است و هیچ ملتی بدون دستیابی به مرزهای دانش نمی‌تواند در عرصه‌های مختلف به استقلال و پیشرفت دست یابد.

وی ادامه داد: بر همین اساس، رهبر شهید با نگاهی واقع‌بینانه و آینده‌نگر، حرکت علمی جمهوری اسلامی را به صورت جدی دنبال می‌کردند. برگزاری نشست‌های مستمر با استادان دانشگاه، دانشجویان، نخبگان و جویان، نشان‌دهنده اهتمام ویژه ایشان به رصد روند تولید علم و ترسیم افق‌های پیش‌روی کشور بود. ایشان همواره یادآور می‌شدند که ایران در بسیاری از میدان‌های پیشروی علم حضور یافته و با اتکا به جهاد علمی و سیاست‌گذاری‌های کلان، به دستاوردهای مهمی دست یافته است.

رهبر ثمره این رویکرد را در پیشرفت‌های چشمگیر کشور در حوزه‌هایی همچون انرژی هسته‌ای، نانوفناوری، زیست‌فناوری، علوم پزشکی، سلول‌های بنیادی، مهندسی و حتی علوم انسانی دانست و گفت: پیشرفت‌هایی که شتاب رشد علمی ایران را در مقاطعی به چندین برابر میانگین جهانی رساند.

وی ادامه داد: با این حال، نگاه رهبر شهید به علم صرفاً معطوف به پیشرفت فناوریانه نبود، بلکه علم را رکن اساسی تحقق تمدن نوین اسلامی می‌دانستند. از منظر ایشان، علم و فناوری هم زیربنای شکل‌گیری تمدن هستند و هم یکی از عناصر اصلی تداوم و بالندگی آن. البته این علم، علمی صرفاً تکنیکی و ابزاری نیست، بلکه دانشی است که بر دو پایه اساسی استوار است؛ اخلاق و معنویت.

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی تصریح کرد: رهبر شهید با تکیه بر مبانی قرآنی و روش‌شناسی بومی، همواره بر اخلاق مدار بودن علم تأکید داشتند و معتقد بودند علم باید در خدمت عدالت، معنویت و کرامت انسانی قرار گیرد. نمونه روشن این رویکرد، فتوای تاریخی ایشان درباره حرمت تولید و به کارگیری سلاح هسته‌ای است که بر مبنای همین نگاه اخلاقی به علم صادر شد.

رهبر افزود: در همین چارچوب، امام شهید «علم نافع» را علمی می‌دانستند که بتواند مسائل واقعی جامعه را حل کند و برای کشور و مردم سودآفرین باشد. از این رو، بهره‌گیری از مبانی دینی در تولید علم و حرکت به سمت علمی مسئله‌محور، از مهم‌ترین ارکان اندیشه ایشان در حوزه علم و فناوری به شمار می‌رفت.

وی تأکید کرد: رهبر شهید همچنین «جهاد علمی» را راهبرد اصلی تحقق این اهداف معرفی می‌کردند؛ جهادی که زمینه‌ساز تحول علمی، شکوفایی خلاقیت، نوآوری و تولید فناوری است. از نگاه ایشان، علم زمانی به نقطه اثرگذاری واقعی می‌رسد که در قالب اقتصاد دانش‌بنیان، به فناوری، ثروت و ارتقای کیفیت زندگی مردم تبدیل شود. بر همین اساس، همواره بر تبدیل دانش به فناوری، فناوری به اقتصاد و اقتصاد به افزایش سرمایه‌های ملی تأکید داشتند.

این استاد دانشگاه به نشست‌های متعدد امام شهید با استادان دانشگاه در ایام‌های مختلف سال اشاره کرد و گفت: در این جلسات و نشست‌ها، رهبر شهید با سعه صدر به دیدگاه‌های موافق و مخالف گوش فرا می‌دادند و از دل همین گفت‌وگوها،

مسیرهای جدیدی را برای پیشرفت علمی کشور ترسیم می کردند. یکی از مهم ترین محورهای مورد تأکید ایشان، دستیابی ایران به «مرجعیت علمی» بود؛ جایگاهی که با اتکا به میراث علمی و فرهنگی غنی کشور و تولید دانش بومی قابل تحقق است.

رهبر با اشاره به تأکید قائد شهید بر «بومی سازی علم»، اظهار کرد: این مفهوم که هرگز به معنای انزوا یا قطع ارتباط با مراکز علمی جهان نبود و نیست، بلکه مقصود از آن، پرهیز از وابستگی و تقلید و حرکت به سوی تولید مستقل علم و فناوری متناسب با نیازها و ظرفیت های کشور بود.

وی ادامه داد: از مهم ترین جلوه های این نگاه، ابلاغ سیاست های کلی علم و فناوری بود که می توان آن را از جامع ترین اسناد راهبردی این حوزه دانست. در این سیاست ها، محورهایی همچون جهاد مستمر علمی، مرجعیت علمی، بهینه سازی ساختار نظام آموزشی و پژوهشی، حاکمیت ارزش ها و اخلاق اسلامی در آموزش عالی، توسعه فناوری های نرم، ارتقای درک اجتماعی از اهمیت علم و تحول در نظام آموزش عالی مورد تأکید قرار گرفته است؛ سیاست هایی که همچنان می توانند نقشه راه شتاب علمی و تحقق تمدن نوین اسلامی باشند.

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی گفت: رهبر شهید در کنار تبیین مبانی نظری علم و فناوری، بر ضرورت ایجاد ساختارهای کارآمد برای تحقق این سیاست ها نیز تأکید ویژه داشتند. از همین رو، ابلاغ سیاست های کلی علم و فناوری را پایان مسیر نمی دانستند، بلکه معتقد بودند این سیاست ها باید به برنامه های اجرایی و ساختارهای مؤثر در نظام حکمرانی تبدیل شوند.

وی تأکید کرد: اگر دستگاه های مسئول، به ویژه وزارتخانه ها و نهادهای متولی، سیاست های کلی علم و فناوری را سرلوحه اقدامات خود قرار دهند، بی تردید شتاب رشد علمی، توسعه اقتصاد دانش بنیان و اقتدار علمی کشور بیش از گذشته تحقق خواهد یافت.

این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه رهبر شهید در سه سطح، نقشی اثرگذار و بنیادین در عرصه علم و فناوری ایفا کردند، گفت: نخست، در حوزه هدایت و حمایت از کارگزاران علم؛ یعنی استادان، پژوهشگران، دانشجویان و نخبگان. ایشان همواره با نگاهی امیدآفرین، روحیه «ما می توانیم»، اعتمادبه نفس ملی و انگیزه تحول را در جامعه علمی تقویت می کردند.

وی ادامه داد: رویکرد فوق از آن جهت اهمیت داشت که جامعه علمی ایران طی یک قرن اخیر همواره با چالش میان سنت و تجدد مواجه بوده است. رهبر شهید با تکیه بر مبانی بومی، میراث علمی و فرهنگی ایران و جهان اسلام، تلاش کردند این دوگانه را به فرصتی برای تولید علم مستقل و پیشرفت تبدیل کنند. از نگاه ایشان، اگر روح امید و خودباوری از جامعه علمی گرفته شود و جای آن را تقلید و وابستگی فکری بگیرد، مسیر پیشرفت کشور با آسیب های جدی روبه رو خواهد شد.

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی تصریح کرد: سطح دوم، تأکید بر ایجاد ساختارهای مناسب علمی بود. البته این ساختارسازی نیز بر پایه اصول و مبانی فکری صورت می گرفت. از جمله مهم ترین پیشنهادهای ایشان، شکل گیری کرسی های آزاداندیشی در دانشگاه ها بود؛ فضایی برای تبادل آرا، گفت وگوی علمی و تضارب اندیشه ها که می تواند زمینه ساز رشد علمی، نوآوری و حل مسائل کشور باشد.

وی با تأکید بر اینکه رهبر شهید همچنین به نظارت مستمر بر روند اجرای سیاست های علمی اهتمام داشتند، افزود: حضور شرکت های دانش بنیان در حسینیّه امام خمینی(ره) و ارائه دستاوردهای فناورانه در محضر ایشان، نمونه ای از این رویکرد بود. ایشان با دقت به گزارش ها گوش می دادند، مسائل را بررسی می کردند و در همان جلسات، دستورات لازم را به مسئولان ذی ربط صادر می کردند. حتی در مواردی، اجرای مصوبات و وعده های مطرح شده را در سال های بعد شخصاً پیگیری می کردند و از مسئولان درباره علت اجرا نشدن برخی اقدامات توضیح می خواستند.

رهبر افزود: این پیگیری مستمر، در کنار سیاست گذاری کلان، امیدآفرینی و اعتماد به ظرفیت های داخلی، موجب شد جامعه علمی کشور جایگاه ویژه ای برای رهنمودهای رهبر شهید قائل باشد و مسیر پیشرفت علمی ایران با انسجام بیشتری دنبال شود.

این استاد دانشگاه در پایان با تأکید بر اینکه میراث علمی و راهبردی برجای مانده از رهبر شهید، امروز سرمایه ای ارزشمند برای آینده ایران است، گفت: سرمایه ای که با بهره گیری صحیح از آن می توان مسیر دستیابی به مرجعیت علمی، توسعه فناوری و تحقق تمدن نوین اسلامی را با قدرت بیشتری ادامه داد.